

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ГРУПОВИХ ЦІННОСТЕЙ В СТРУКТУРІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

А. О. Вакулюк

В умовах сучасної школи міжособистісні стосунки учнів формуються на основі суб'єктивної думки, ставлення до себе і до окремих людей, до групових норм і цінностей під впливом соціально-психологічного клімату, що виявляються в психологічних умовах, які сприяють або перешкоджають продуктивній діяльності колективу та всебічному розвитку особистості в групі.

Соціально-психологічний клімат не можна розглядати поза межами функціонування колективу, без урахування всієї сукупності явищ, які виникають в колективі. Зміст життєдіяльності колективу перш за все визначається цілями і завданнями спільної діяльності і виражає професійні та особистісні інтереси її суб'єктів.

Беручи до уваги той факт, що на формування сприятливого СПК впливає рівень згуртованості, спробуємо розглянути місце групових цінностей в міжособистісних відносинах. У межах розробленої А. В. Петровським стратометричної концепції групової активності (теорії діяльнісного опосередкування міжособистісних відносин у групі) було запропоновано розглядати групову згуртованість крізь призму ціннісно-орієнтаційної єдності [1]. Він розглядав структуру малої групи з точки зору теорії діяльнісного опосередкування міжособистісних відносин у групі і виходив з того, що до складу структури малої групи входять три основних прошарки (страти), які одночасно є і рівнями розвитку групової згуртованості.

Феномен згуртованості розглядають як характеристику особливих зв'язків у групі, що ґрунтуються на: ставленні кожного індивіда до цілей і цінностей групи-(осереддя) групової структури; міжособистісних відносинах, опосередкованих цілями і цінностями групи, позначається терміном «ціннісно-орієнтаційна єдність» міжособистісних відносинах не опосередкованих цілями і цінностями групи – емоційні міжособистісні стосунки. Саме цілі, мотиви спільної групової діяльності – є колективоутворюючим чинником, а ціннісно-орієнтаційна єдність виражає групову згуртованість. Тобто згуртованість охоплює опосередковані цілями і завданнями діяльності відносини у групі. Саме тому можна сказати групові цінності впливають на рівень згуртованості, в залежності від того на якому із рівнів знаходиться індивід.

Розглядаючи місце групових цінностей в структурі СПК через призму згуртованості, проаналізуємо підходи щодо визначення поняття згуртованості. Існує велика кількість варіантів інтерпретації даного поняття. В руслі соціометричного підходу (Дж. Морено) згуртованість пов'язується з міжособистісними стосунками, якщо для них притаманний високий відсоток виборів, заґрунтованих на взаємній симпатії. На думку Д. Картрайта, згуртованість – це якісна групова характеристика, що визначається частотою та інтенсивністю взаємодії учасників. У руслі когнітивного підходу Т. Ньюкома згуртованість – це поява спільних цінностей в учасників групи [2]. Основоположники концепції групової згуртованості (К. Левін, Л. Фестінгер, Г. Хоманс) вважають її своєрідним врівноваженням сил, які утримують людей в групі. Конкретними показниками групової згуртованості в роботі є ціннісно-орієнтаційна єдність та рівень сприятливості СПК колективу.

Американський психолог Т. Ньюком для аналізу групової згуртованості використовує поняття «згода» (consensus), маючи на увазі однорідність суджень індивідів щодо об'єктів орієнтації. Під поняттям «згода» він розуміє не більше, не менше як існування між двома або більше особами схожих орієнтацій по відношенню до чогонебудь. Рівнем згоди Т. Ньюком характеризує згуртованість будь-якої групи. Згода розглядається також як одна з групових характеристик, що пояснюють механізм

утворення норм та цінностей, або один із способів передачі звичаїв від одного покоління до іншого. Але і в цих випадках згода зв'язується з теорією комунікації та взаємодії. Тобто на основі того, що особи доходять згоди в якихось своїх судженнях, формуються цінності групи та норми, а також традиції групи.

Стабільність і згуртованість групи залежить від того, наскільки індивід засвоїв прийняті групою цінності. Отже, згуртованість групи є її індивідуальною цінністю, оскільки посилює задоволеність групою, стабілізує самооцінки, міжособистісні контакти, знижує тривожність індивідів. Вона не обов'язково передбачає постійність складу групи та однаковості при розв'язанні групових проблем. Головне, щоб згуртованість гарантувала ефективне функціонування групи при різноманітних думках і бажанні розв'язати завдання [3].

Таким чином можна зробити висновок, що групові норми сприяють підвищенню стійкості і стабільності групи, виступають регулятором відносин між членами групи. Норми і цінності прийняті групою автоматично створюють набір правил і якщо всі члени колективу не виступають проти правил, а цілком підтримують їх, то конфліктність групи зменшується і відповідно соціально-психологічний клімат залишається сприятливим.

Література

1. Петровский А.В. Общая психология. Москва, 1976. 479 с.
2. Кричевский Р.Л., Дубовская У.М. Психология малой группы: теоретический и прикладной аспекты. Москва, 1991. 207 с.
3. Орбан-Лембрик Л.Б. Соціальна психологія: підручник. Кн. 1: Київ, 2004. 576 с.

УДК 159.923

ПАРАЛІНГВІСТИЧНІ КРИТЕРІЇ БРЕХНІ В УСНИХ ПОВІДОМЛЕННЯХ

К. М. Васюк

Ефективне спілкування є важливою складовою успішності в сучасному світі. Вплив на співрозмовника за допомогою різних словесних маніпуляцій невідповідно набуває популярності, бо володіння адекватною інформацією дає переваги в спілкуванні і мінімізує неетичну маніпуляцію з боку агресивних співрозмовників. Слід зазначити, що в діагностуванні брехні є два основні типи засобів: вербальні та невербальні. Останні десятиліття активно популяризувались невербальні засоби детекції, в той же час незаслужено обходились увагою вербальні засоби, що сприяло серйозній диспропорції у кількості досліджень певного вектору.

Метою нашого дослідження є аналіз вербальних засобів детекції у тому аспекті, який стосується супровідних ознак усного повідомлення. Вони зазвичай називаються пара лінгвістичними. Цінність їх врахування полягає у тому, що ці прояви слабо контролюються свідомістю доповідача, тому є важливими для діагностики, адже суб'єкт не може легко їх зімітувати, як це часто відбувається з невербальними засобами, бо вираз обличчя легше контролювати, ніж інтонації голосу чи обмовки.

Для проведення експериментального дослідження необхідно було визначити діагностичні критерії. Під час їх вибору ми спиралися на декілька базових праць. Зокрема, на монографію О.Фрая, що активно досліджував як вербальні, так і невербальні техніки, який виділяв в якості основних характеристик: підвищення тону голосу, повтори слів, незакінчені речення, обмовки, зміна висоти голосу, збільшення тривалості пауз між питанням і відповіддю і їх загальної кількості за одиницю часу. Фідлер і Валка в 1993 році теж експериментально підтвердили, що в брехливих повідомленнях змінюється тон голосу. Ф.Хьюстон як практик теж підтримував ідею про те, що в брехливих